

**De ‘Ideale Nabestaande’ van Slachtoffers van Moord of Doodslag: Invloed van de Leeftijd
van het Slachtoffer op de Erkenning voor Nabestaanden**

Janne van Waveren

S4018192

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3-BT.2021-2022.3: Bachelorthese

In samenwerking met: F. Arifaj, A. Feijen, F. van den Hof, B. Sijbolts en M. Veldman

Onder supervisie van dr. C. Gerlsma

Tweede beoordelaar dr. D. Russ

20 juni 2022

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

The ‘Ideal Relative’ of Victims of Murder or Manslaughter: Influence of Victim Age on Recognition for Relatives

Abstract

Relatives of homicide victims often become co-victims as a result of the crime; first of all due to the loss of a loved one, and, in addition, often due to all the circumstances that come with the legal process. To minimize secondary victimization among next of kin, it is important to ensure justice in the courtroom on a procedural, informational, interactional and distributive level. This means, among other things, that next of kin must be treated fairly and equally by professional parties. The current research focuses on the legal equality of next of kin, for example when it comes to awarding damages. Specifically, it is investigated to what extent relatives of underage murder victims receive a higher degree of recognition from Dutch society than relatives of adult murder victims. This research was conducted on the basis of an online quantitative (vignette) survey among Dutch citizens (N=228). The results show that relatives generally receive more recognition from Dutch society than victims. A (partially) significant effect was found for the hypothesis that relatives of underage victims receive more recognition than relatives of adult victims. The aim of the study is to create awareness about the prejudices and subjective perception of judges towards surviving relatives in homicide cases. Increased awareness of prejudice will lead to less unacceptable differences in compensation in similar cases. In this way, legal certainty and equality for next of kin can be guaranteed and secondary victimization can be minimized.

Keywords: next of kin, relative, secondary victimization, courtroom, underaged, murder or manslaughter, victim, compensation.

Samenvatting

Nabestaanden van moordslachtoffers worden ten gevolge van een delict veelal medeslachtoffer; allereerst door het kwijtraken van een dierbare, daarnaast veelal door alle omstandigheden die bij het rechtsproces komen kijken. Om secundaire victimisatie bij nabestaanden te minimaliseren, is het belangrijk om rechtvaardigheid in de rechtszaal te waarborgen op procedureel-, informatief-, interactioneel- en distributief vlak. Dit houdt onder andere in dat nabestaanden rechtvaardig en gelijk dienen te worden behandeld door professionele partijen. In het huidige onderzoek wordt er gefocust op de rechtsgelijkheid van nabestaanden, bijvoorbeeld als het gaat om het toekennen van smartengeld. Specifiek wordt er onderzocht in hoeverre nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers een hogere mate van erkenning krijgen van de Nederlandse samenleving dan nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers. Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een online kwantitatief (vignetten)onderzoek onder Nederlandse burgers (N=228). De resultaten tonen aan dat nabestaanden over het algemeen meer erkenning krijgen van de Nederlandse samenleving dan slachtoffers. Daarbij werd er een (gedeeltelijk) significant effect gevonden voor de hypothese dat nabestaanden van minderjarige slachtoffers meer erkenning krijgen dan nabestaanden van meerderjarige slachtoffers. Het doel van de studie is om om bewustwording te creëren rondom de vooroordelen en subjectieve beleving van rechters tegenover nabestaanden in moordzaken. Een verhoogd bewustzijn van de vooroordelen zal leiden tot minder onaanvaardbare verschillen in smartengeld in soortgelijke gevallen. Op die manier kunnen de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid voor nabestaanden worden gewaarborgd en de secundaire victimisatie geminimaliseerd.

Trefwoorden: nabestaanden, secundaire victimisatie, rechtszaal, minderjarig, moord of doodslag, slachtoffer, smartengeld.

De ‘Ideale Nabestaande’ van Slachtoffers van Moord of Doodslag: Invloed van de Leeftijd van het Slachtoffer op de Erkenning voor Nabestaanden

Uit gegevens van het Centraal Bureau Statistiek blijkt dat 121 Nederlanders in 2020 slachtoffer zijn geworden van moord of doodslag. Gemiddeld laat een moordslachtoffer 6 tot 10 nabestaanden na (Gross, 2007; Kilpatrick & Acierno, 2003). Nabestaanden zijn overblijvende gezinsleden en/of naaste familieleden van een overleden persoon. Ze worden ten gevolge van het delict medeslachtoffer; allereerst door het kwijtraken van een dierbare, daarnaast veelal door alle omstandigheden die bij het rechtsproces komen kijken (Becx & Elbers, 2020). Om de impact van dit rechtsproces beperkt te houden is het belangrijk dat nabestaanden door professionele partijen rechtvaardig en op gelijke wijze worden behandeld. Gebeurt dit niet, dan kunnen nabestaanden last krijgen van secundaire victimisatie (MacVane, Miranda, & Molina, 2003). Secundaire victimisatie kan worden gedefinieerd als ‘verergering van het leed of de schade van het slachtoffer door het strafproces’ (Wijers & De Boer, 2010; p17). Een slachtoffer wordt dan als het ware hernieuwd slachtoffer, ten gevolge van een rechtszaak, de sociale omgeving of de houding van professionele partijen. Dit kan worden voorkomen door rechtvaardigheid te waarborgen op procedureel-, informatief-, interactioneel- en distributief vlak (Becx & Elbers, 2020).

Procedurele rechtvaardigheid gaat over de vraag of de slachtoffers en nabestaanden de gevolgde procedures als eerlijk ervaren (Grootelaar, 2018). Hierbij is het bijvoorbeeld van belang dat de slachtoffers en nabestaanden inspraak hebben in het rechtsproces en de betrokken rechters en juristen onpartijdig zijn (Becx & Elbers, 2020). In het verleden was er weinig tot geen aandacht voor deze aspecten. Het strafrecht hanteerde een voornamelijk dadergerichte aanpak en had als doel om crimineel gedrag te bestraffen, niet om het leed van slachtoffers en

nabestaanden te verzachten. De vragen die centraal stonden waren ‘Wie heeft het misdrijf begaan?’, ‘Welk wetsartikel is overtreden?’ en ‘Wat is de gepaste straf?’ in plaats van ‘Wat zijn de gevolgen van dit delict voor het slachtoffer?’ Er werd weinig rekening gehouden met de vraag hoe slachtoffers en nabestaanden het proces ervaren (Zehr, 2015). De afgelopen jaren is binnen deze dadergerichte benadering langzaam ruimte gecreëerd voor een beperkte slachtofferparticipatie; inmiddels wordt er steeds vaker rekening gehouden met de belevingen van slachtoffers en nabestaanden (Leferink, 2012). Zo kregen slachtoffers en nabestaanden in 2005 beperkt spreekrecht, zijn slachtoffers sinds 2012 bijvoorbeeld formeel procesdeelnemers, en is op 1 juli 2016 de uitbreiding van het spreekrecht in werking getreden, waarmee slachtoffers en nabestaanden onbeperkt spreekrecht kregen (Leferink, 2012).

Het feit dat slachtoffers en nabestaanden actiever bij het rechtsproces worden betrokken komt ook de informatieve rechtvaardigheid ten goede, waarbij het belangrijk wordt geacht dat slachtoffers en nabestaanden voldoende op de hoogte zijn van informatie in de procedure en de status van de zaak (Becx & Elbers, 2020). Een belangrijke stap op het vlak van informatieve rechtvaardigheid werd gezet in 2017; sindsdien zijn politie en justitie verplicht slachtoffers en nabestaanden op de hoogte te houden van het onderzoek en de strafrechtelijke vervolging (art. 2 en 3 Regeling algemene informatievoorziening slachtoffers). Zowel de stappen die zijn gezet op het gebied van informatieve- als procedurele rechtvaardigheid, zijn van wezenlijk belang om het risico op secundaire victimisatie te beperken (Becx & Elbers, 2020).

Naast procedurele- en informatieve rechtvaardigheid moeten ook de interactionele- en distributieve rechtvaardigheid worden gewaarborgd om het risico op secundaire victimisatie te beperken. Interactionele rechtvaardigheid houdt in dat slachtoffers en nabestaanden op een gepaste manier dienen te worden behandeld door de betrokken rechters en juristen (Becx &

Elbers, 2020). Distributieve rechtvaardigheid sluit hierop aan; slachtoffers en nabestaanden moeten het gevoel krijgen dat de uitkomst van het strafproces (het vonnis) op eerlijke, objectieve wijze tot stand is gekomen, en vooroordelen hierbij geen rol spelen (Becx & Elbers, 2020).

Wanneer de procedurele- en informatieve rechtvaardigheid niet op een rechtens juiste manier worden gewaarborgd, kunnen slachtoffers of nabestaanden zich onheus bejegend voelen door de betrokken partijen. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de verdediging, het Openbaar Ministerie of de rechter het slachtoffer als schuldige aanwijst ('victim blaming'), wanneer ze ongeïnteresseerde of denigrerende uitspraken doen, als ze de ernst van het delict of het leed bagatelliseren, of als ze een apathische houding aannemen jegens het slachtoffer (Wijers & De Boer, 2010). Dit gevoel van onheuse bejegening kan ertoe leiden dat slachtoffers en nabestaanden te maken krijgen met secundaire victimisatie (Becx & Elbers, 2020).

Concluderend kan worden gesteld dat het van wezenlijk belang is om de procedurele-, informatieve-, interactionele- en distributieve rechtvaardigheid optimaal te waarborgen om secundaire victimisatie tegen te gaan. In zijn algemeenheid is het hierbij belangrijk dat slachtoffers en nabestaanden een gelijke en toereikende mate van erkenning, empathie, steun en respect ontvangen van zowel de betrokken, professionele partijen als de eigen sociale omgeving (Becx & Elbers, 2020). Helaas is dit niet altijd vanzelfsprekend door alle vooroordelen die een rol spelen in de hedendaagse maatschappij. Een model hiervoor werd geschetst door Christie (1986). Christie poneert een zienswijze van een 'ideaal slachtoffer', die bepaalde specifieke kenmerken bezat, waardoor hij/zij sneller volledige erkenning van het slachtofferschap zou krijgen vanuit de maatschappij dan slachtoffers zonder deze kenmerken. Christie benoemde vijf kenmerken van het 'ideale slachtoffer': om als slachtoffer volledig te worden erkend door de omgeving moest het slachtoffer zwak zijn (ziek, oud of juist heel jong), respectvol gedrag

vertonen, aanwezig zijn op een normale, niet risicovolle plek, moest de dader groot en slecht zijn en geen persoonlijke relatie hebben met het slachtoffer. Wanneer het slachtoffer en de dader aan deze kenmerken zouden voldoen, zou het slachtoffer sneller en gemakkelijker volledige erkenning krijgen als legitiem slachtoffer. Hoewel de gedachtegang van Christie inspirerend is wat betreft het denken over slachtoffers, is er helaas weinig empirisch onderzoek uitgevoerd ter ondersteuning van dit model. Daarbij is het noemenswaardig dat Christie nadrukkelijk betoogt dat ‘zijn’ kenmerken van het ‘ideale slachtoffer’ in tijd en cultuurgebonden zijn, dat wil zeggen het Noorwegen van 1986. Het is daarom de vraag of deze kenmerken gegeneraliseerd kunnen worden naar de Nederlandse slachtoffers anno 2022.

Ondanks het feit dat er weinig empirisch onderzoek is uitgevoerd ter ondersteuning van Christie’s volledige model, is de mate van erkenning voor een slachtoffer met het eerste kenmerk - een ‘zwak’ slachtoffer - wel meermaals onderzocht (Bosma et al., 2018; Parapully et al., 2002; Sondorp et al., 2020). Een eenvoudig voorbeeld van een ‘zwak’ slachtoffer is een minderjarig slachtoffer. Het is een gegeven dat minderjarige slachtoffers over het algemeen zwakker en kwetsbaarder zijn door hun onvolledige ontwikkeling en geringe expertise op veel verschillende gebieden. Minderjarige slachtoffers worden hierdoor zowel internationaal (artikel 22 EU Richtlijn minimumnormen 2012/29/EU) als nationaal (artikel 10 Besluit slachtoffers van strafbare feiten) in hogere mate beschermd in het rechtsproces. Specifieke beschermingsmaatregelen die professionele partijen in acht dienen te nemen bij strafzaken met minderjarige slachtoffers zijn bijvoorbeeld, maar niet gelimiteerd tot, het vermijden van oogcontact tussen (vermeende) dader en slachtoffer, het handhaven van bepaalde regels omtrent verhoren en de mogelijkheid afwezig te zijn bij de zitting of deze te behandelen met gesloten deuren (Sondal et al., 2020). Daarbij stelt artikel 25 van het bindende voorschrift ‘EU Richtlijn

minimumnormen, 2012/29/EU' dat professionele partijen die werken met minderjarige slachtoffers gespecialiseerde opleidingen moeten krijgen. Deze extra beschermingsmaatregelen leiden ertoe dat professionele partijen strafzaken met kwetsbare, minderjarige slachtoffers extra voorzichtig benaderen vergeleken met strafzaken met meerderjarige slachtoffers (Sondal et al., 2020). Wat heeft dit voor gevolgen voor de nabestaanden van deze minderjarige slachtoffers? Worden zij ook voorzichtiger behandeld dan nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers, aangezien het gehele rechtsproces voorzichtiger wordt benaderd?

De vraag is of er, analoog aan Christie's (1996) concept van 'het ideale slachtoffer', ook zoiets bestaat als de 'ideale nabestaande', en zo ja, welke kenmerken deze 'ideale nabestaande' moet bezitten om volledige erkenning, empathie, steun en respect te krijgen van zowel professionele, betrokken partijen als de eigen sociale omgeving. Dit zouden zowel kenmerken kunnen zijn van de nabestaande zelf (bijvoorbeeld etniciteit, relatie met het slachtoffer, geslacht), als van het delict (bijvoorbeeld een ongeluk of intentioneel delict) of van het directe slachtoffer (bijvoorbeeld leeftijd). Ook de context en motieven van de waarnemers die slachtoffers en nabestaanden erkennen kunnen een rol spelen, waaronder de sociale wenselijkheid; wanneer een persoon gewend is om vaker sociaal wenselijke antwoorden te geven, zal deze persoon mogelijk minder eerlijk zijn in de beantwoording van de vragen betreffende vooroordelen (Bosma et al., 2018).

Binnen dit onderzoek wordt gefocust op het kenmerk 'leeftijd van het slachtoffer' als invloed op de 'ideale nabestaande'. Specifiek wordt er gekeken naar het verschil tussen nabestaanden van minderjarige- en meerderjarige slachtoffers. De onderzoeksvraag die hierbij centraal staat, luidt: 'In hoeverre krijgen nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers een hogere mate van erkenning van de Nederlandse samenleving dan nabestaanden van

meerderjarige moordslachtoffers?'. De nulhypothese (H0) luidt: 'Er wordt door de Nederlandse samenleving niet meer erkenning gegeven aan nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers dan aan nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers'. De alternatieve hypothese (H1) luidt: 'Er wordt door de Nederlandse samenleving meer erkenning gegeven aan nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers dan aan nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers'.

Met het onderzoek naar bovenstaande vragen kunnen eventuele vooroordelen in de maatschappij kunnen worden ontmanteld en kan hierop worden gelet, bijvoorbeeld als het gaat om de vergoeding van affectieschade middels de toekenning van smartengeld. Affectieschade is een vergoeding voor de emotionele schade die een nabestaande oploopt na het verliezen van een dierbare. Het toekennen van smartengeld geeft nabestaanden erkenning in hun verdriet. Iedere nabestaande die een dierbaar persoon verliest zou onder soortgelijke omstandigheden een gelijke mate aan erkenning en smartengeld moeten ontvangen. De vraag is of dit inderdaad gebeurt. Worden nabestaanden van minderjarige slachtoffers van moord of doodslag in de rechtszaal gelijk behandeld aan nabestaanden van meerderjarige slachtoffers van moord of doodslag? Of speelt misschien toch het stereotype mee, dat er onbewust meer erkenning wordt gegeven aan nabestaanden van kwetsbare, minderjarige slachtoffers, die in de bloei van zijn/haar leven staan, zonder kwade bedoeling of een bewustzijn wat er aan de hand is? De resultaten van het onderzoek zullen ons helpen om bewust te worden van eventuele vooroordelen met betrekking tot nabestaanden en de toegekende schadevergoeding. Uiteindelijk zal de bewustwording van soortgelijke vooroordelen leiden tot een verminderd risico op secundaire victimisatie, een verhoogde rechtszekerheid en rechtsgelijkheid voor nabestaanden.

Methode

Procedure en onderzoeksdesign

Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van een online kwantitatief onderzoek met een experimenteel design. De benodigde data is verzameld middels het verspreiden van een online vragenlijst met bijbehorende wervingsbrief. Alle deelnemers hebben deze vragenlijst op eigen gelegenheid ingevuld. Bij aanvang van het onderzoek heeft iedere deelnemer een toestemmingsformulier (informed consent) gelezen en ondertekend. Vervolgens werden de deelnemers doorgeleid naar de vragenlijst. Deze bestaat uit drie delen. Het eerste deel van de vragenlijst betreft 41 stellingen over slachtoffers en nabestaanden. De deelnemers dienden hier aan te geven of bepaalde typen slachtoffers/nabestaanden meer of minder erkenning verdienen dan gemiddeld. Het tweede deel van de vragenlijst betreft een willekeurige toewijzing aan één van de 11 vignetten. De vignetten zijn in beginsel identiek, maar variëren allemaal op het gebied van één specifieke variabele (de leeftijd van het slachtoffer; het geslacht van de nabestaande; de etniciteit van de nabestaande; de relatie van de nabestaande met het slachtoffer; de intentie van het gepleegde delict). Afhankelijk van de conditie lezen deelnemers een vignet met de beschrijving van een delict en een fragment van de bijbehorende nabestaande-verklaring. Onder het vignet staan 10 bijbehorende stellingen om de mate van erkenning voor de nabestaande te meten, en wordt er gevraagd om aan te geven hoeveel financiële tegemoetkoming de nabestaande volgens de deelnemer dient te krijgen. Het derde deel van de vragenlijst bestond uit 10 vragen betreffende sociale wenselijkheid. Aan de hand van de gegeven antwoorden wordt onderzoek gedaan naar de mate van erkenning die Nederlanders toekennen aan specifieke slachtoffers/nabestaanden.

Onderzoeksdeelnemers

Aan dit onderzoek hebben in totaal 492 Nederlanders deelgenomen. De deelnemers zijn geworven via een gemakssteekproef. De wervingsbrief en link naar het onderzoek is

voornamelijk verspreid via het digitale platform Whatsapp. Gezien het gevoelige onderwerp van het onderzoek, zijn de deelnemers alleen direct benaderd door de onderzoekers. De deelnemers zullen hierdoor voornamelijk personen zijn uit de directe omgeving van de onderzoekers zijn. De ethische goedkeuring voor dit onderzoek is verschaft door de ethische commissie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Van de 492 onderzoeksdeelnemers zijn er 203 deelnemers overgebleven na controle op leeftijd (N=17 was jonger dan 18 jaar), het analyseren van de controlevragen (N=80 had minstens één van de twee controlevragen foutief beantwoord)¹ en het controleren van volledigheid (N=192 heeft het onderzoek niet geheel ingevuld). De data van deze 203 onderzoeksdeelnemers is gebruikt voor het gehele onderzoek ($M_{leeftijd} = 32.07$ jaar, $SD_{leeftijd} = 14.26$ jaar). Daarbij hebben 25 onderzoeksdeelnemers het eerste deel van de vragenlijst volledig ingevuld, maar zijn ze daarna gestopt, waardoor ze dus niet het deel van de vignetten en sociale wenselijkheid hebben ingevuld. De data van deze 25 onderzoeksdeelnemers wordt wel meegenomen voor de analyse van het eerste deel. Hiervoor wordt in totaal dus data gebruikt van 228 onderzoeksdeelnemers. Van de 228 deelnemers die bruikbare resultaten hebben geleverd is 60% vrouw (N=136) en 40% man (N=92). De leeftijd van de onderzoek deelnemers varieert van 18 tot 64 jaar ($M_{leeftijd} = 31.44$ jaar, $SD_{leeftijd} = 13.95$ jaar).

Materiaal

---

¹ De controlevragen betroffen twee vragen in de vragenlijst, te beantwoorden aan de hand van een 5-punts Likertschaal. In deze controlevragen werd de deelnemer verzocht om ofwel het meest rechter antwoord aan te klikken ('veel minder dan gemiddeld'), ofwel het meest linker antwoord ('veel meer dan gemiddeld'). Aan de hand van deze controlevragen kan worden gecontroleerd of de deelnemers de vragen daadwerkelijk lezen en nadenken over hetgeen dat zij invullen.

Vragenlijst 'Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden'

Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden werd gemeten aan de hand van een vragenlijst, bestaande uit 22 items van de Victim Concern Scale (VCS) van Clements et al. (2006) betreffende slachtoffers, 17 zelf geconstrueerde items betreffende nabestaanden, en 2 controlevragen. De items van de VCS meten de mate van erkenning voor een slachtoffer onder bepaalde omstandigheden, bijvoorbeeld 'slachtoffers van ontvoering' of 'slachtoffers met een niet-westerse achtergrond'. De mate van erkenning wordt gemeten aan de hand van een 5-punts Likert schaal. In voorgaand onderzoek (Clements et al., 2006) bleek de VCS voldoende betrouwbaar. De items werden voor dit onderzoek in het Nederlands vertaald. De betrouwbaarheid van de vertaalde items bleken in termen van interne consistentie zeer goed, met een Cronbach's alpha van .89 voor de 22 items van de vertaalde Victim Concern Scale van Clements et al. (2006), een Cronbach's alpha van .94 voor de 17 zelf geconstrueerde items en een Cronbach's alpha van .95 voor de 41 vragen als geheel.

Vignetten

Er werden 11 vignetten geconstrueerd voor het huidige onderzoek. Elk vignet bestaat uit een korte delictomschrijving en een deel van de nabestaande-verklaring van de moeder van het slachtoffer, gebaseerd op het onderzoek van Bosma (2019). In de delictomschrijving worden de verdachte en het slachtoffer genoemd. Hierbij werd de leeftijd van het slachtoffer - in het vignet 'minderjarige slachtoffers' 9 jaar en in het vignet 'meerderjarige slachtoffers' 45 jaar - expliciet benadrukt. De nabestaande-verklaring betreft een pleidooi in de rechtszaal waarmee de moeder aandacht vraagt voor het verdriet en leed dat haar is aangedaan. In deze verklaring werd bij het vignet 'minderjarige slachtoffers' gesproken over de 9-jarige Saartje: 'Ik zal Saartje nooit meer

in slaap kunnen zingen, nooit meer naar school kunnen brengen, nooit meer haar hoge kinderstemmetje horen vragen om een snoepje uit de snoeppot. Ze stond nog aan het begin van haar leven; ze was zich van geen kwaad bewust.’ In de verklaring van het vignet ‘meerderjarige slachtoffers’ werd gesproken over de 45-jarige Sarah: ‘Ineens ben ik haar kwijt. Ik zal nooit meer een kopje koffie met haar kunnen drinken, nooit meer gebeld worden voor advies, nooit meer lange strandwandelingen met haar maken.’ Op deze manier is er onderscheid gemaakt in de leeftijd van het slachtoffer.

Erkenning voor nabestaanden van minderjarige versus meerderjarige slachtoffers

Aan de vignetten zijn twee indices voor ‘erkenning van de nabestaande’ gekoppeld, namelijk de somscore van een vragenlijst met 10 items, en een single-item maat ‘financiële tegemoetkoming’.

De vragenlijst bestaat uit 10 stellingen met betrekking tot het niveau van medelijden, het inlevingsgevoel, de mogelijke hulpbehoeften, de mate van bewondering en respect en het recht op zorg en vergoeding, bijvoorbeeld ‘ik heb medelijden met de moeder van het slachtoffer’. Deze stellingen worden beoordeeld met een 5-punts Likert-schaal (1 = *helemaal oneens*, 2 = *enigszins oneens*, 3 = *niet eens en niet oneens*, 4 = *enigszins eens*, 5 = *helemaal eens*). Uit de betrouwbaarheidsanalyse van de 10 stellingen blijkt dat de vragenlijst bij het vignet ‘minderjarige slachtoffers’ onvoldoende betrouwbaar is ($\alpha = .54$), net als de vragenlijst bij het vignet ‘meerderjarige slachtoffers’ ($\alpha = .40$). Uit de inter-item correlatie matrix blijkt echter dat stelling 2 (‘Ik kan me goed identificeren met de moeder van het slachtoffer’), stelling 3 (‘Ik vraag me af of het slachtoffer de moord had kunnen voorkomen’) en stelling 8 (‘Ik vind dat de moeder van het slachtoffer recht heeft op de juiste zorg (bijvoorbeeld Slachtofferhulp)’) negatief

bijdragen aan het overkoepelende construct (*erkenning*). Om deze reden zijn desbetreffende drie items niet meegenomen in het onderzoek. Zonder deze stellingen is de Cronbach's alfa van de 10 stellingen bij het vignet 'minderjarige slachtoffers' $\alpha = .61$ en die bij het vignet 'meerderjarige slachtoffers' $\alpha = .80$.

De maat voor 'financiële tegemoetkoming' bestaat uit een schuifbalk waarmee de onderzoeksdeelnemers kunnen aangeven hoeveel financiële tegemoetkoming uit het Fonds Geweldsmisdrijven de nabestaande volgens de deelnemer dient te krijgen. De financiële tegemoetkoming varieert tussen €1.000 en €35.000 (cf. Schadefonds Geweldsmisdrijven).

Sociale wenselijkheid

Om te controleren voor sociaal wenselijke response bias werd de Nederlandse versie van de verkorte 'Marlowe-Crowne 2 Social Desirability Scale' (MC-SDS; Crowne & Marlowe, 1960) referentie) toegevoegd. Deze bestaat uit 10 items, bijvoorbeeld: 'Er zijn momenten geweest dat ik behoorlijk jaloers was op het geluk van anderen'. Onderzoeksdeelnemers antwoorden hierop met waar of onwaar. De betrouwbaarheid in termen van interne consistentie was in dit onderzoek met $\alpha=.53$ onvoldoende (Nunnally, 1978); bevindingen met de MC-SDS moeten daarom met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Data-analyse plan

Alle statistische analyses worden uitgevoerd met behulp van het programma SPSS (Versie 26.0):

- Betrouwbaarheidsanalyses van de vragenlijst ‘Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden’, de stellingen bij de vignetten, en de 10 stellingen betreffende sociale wenselijkheid;
- Correlaties en beschrijvende statistieken tussen de belangrijkste variabelen in het design;
- Het toetsen van alle relevante assumpties;
- Een gepaarde t-toets voor de vergelijking tussen de items ‘nabestaanden van minderjarige slachtoffers’ en ‘nabestaanden van meerderjarige slachtoffers’ uit de vragenlijst ‘Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden’;
- Een gepaarde t-toets tussen de gemiddelde erkenning voor slachtoffers en de gemiddelde erkenning voor nabestaanden, gebaseerd op de vragenlijst ‘Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden’;
- Een one-way Analysis of Variance voor het toetsen van tussen-groepsverschillen in erkenning tussen nabestaanden van minderjarige slachtoffers en nabestaanden van meerderjarige slachtoffers, zoals gemeten aan de hand van de 10 stellingen bij de vignetten;
- Een Mann-Whitney toets voor het toetsen van de tussen-groepsverschillen in erkenning tussen nabestaanden van minderjarige slachtoffers en nabestaanden van meerderjarige slachtoffers, zoals gemeten aan de hand van de schuifbalk betreffende financiële tegemoetkoming bij de vignetten;
- Een one-way Analysis of Covariance voor het toetsen van de invloed van de covariaat ‘sociale wenselijkheid’ op de antwoorden van de 10 stellingen bij de vignetten.

Resultaten

Beschrijvende analyses

Met behulp van de onafhankelijke variabele ‘leeftijd van het moordslachtoffer’ wordt er een onderscheid gemaakt tussen minderjarige en meerderjarige slachtoffers van moord of doodslag. Dit onderscheid is terug te vinden in de items ‘nabestaanden van vermoorde minderjarige slachtoffers’ en ‘nabestaanden van vermoorde meerderjarige slachtoffers’ in de vragenlijst ‘Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden’, en in de twee vignetten, namelijk het vignet ‘minderjarige slachtoffers’ en het vignet ‘meerderjarige slachtoffers’. De twee relevante items uit de vragenlijst zijn ingevuld door 228 onderzoeksdeelnemers ($M_{leeftijd} = 31.44$ jaar, $SD_{leeftijd} = 13.95$ jaar). Van de 228 deelnemers is 60% vrouw ($n = 136$) en 40% man ($n = 92$). Het vignet ‘minderjarige slachtoffers’ is ingevuld door 20 onderzoeksdeelnemers ($M_{leeftijd} = 30.15$ jaar, $SD_{leeftijd} = 13.46$ jaar), waarvan 14 vrouwelijk en 6 mannelijk. Het vignet ‘meerderjarige slachtoffers’ is ingevuld door 18 onderzoeksdeelnemers ($M_{leeftijd} = 31.22$ jaar, $SD_{leeftijd} = 14.92$ jaar), waarvan 10 vrouwelijk en 8 mannelijk.

De afhankelijke variabele ‘erkenning’ is gemeten aan de hand van de score op de twee relevante items uit de vragenlijst ‘Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden’, de score op de tien erkennings-vragen bij het vignet en de schuifbalk bij het vignet. De gemiddelden en standaarddeviaties van de mate van erkenning die de deelnemers toekennen aan nabestaanden van minder- en meerderjarige slachtoffers, gebaseerd op de vragenlijst, de stellingen bij de vignetten en de schuifbalk betreffende financiële tegemoetkoming, zijn samengevat in Tabel 1, net als de gemiddelden en standaarddeviaties betreffende sociale wenselijkheid.

Tabel 1. *Gemiddelden en standaarddeviaties van de variabelen die de sociale wenselijkheid en de mate van erkenning voor nabestaanden van minderjarige- en meerderjarige slachtoffers meten*

	Minderjarig slachtoffer			Meerderjarig slachtoffer		
	N	Gemiddelde	<i>SD</i>	N	Gemiddelde	<i>SD</i>
Erkenning in nabestaanden-items uit vragenlijst	228	1.07	.78	228	.58	.76
Erkenning in stellingen bij de vignetten	20	9.75	2.97	18	9.11	3.61
Financiële tegemoetkoming	18	23504.17	11031.92	18	24554.00	9636.37
Sociale wenselijkheid	20	5.40	1.64	18	4.72	1.96

Noot. De financiële tegemoetkoming is uitgedrukt in bedragen in euro's, variërend tussen de €1.000 en €35.000.

Tabel 2. *Correlaties tussen de variabelen die de sociale wenselijkheid en de mate van erkenning voor nabestaanden van minderjarige- en meerderjarige slachtoffers meten variabelen*

	1	2	3	4	5	6

1. Erkenning in nabestaanden-items uit vragenlijst	1	.31	.47	.49*	.40	.14
2. Erkenning in stellingen bij vignet 'minderjarige slachtoffers'		1	. ^b	.44	. ^b	.05
3. Erkenning in stellingen bij vignet 'meerderjarige slachtoffers'			1	. ^b	.59*	.05
4. Erkenning in financiële tegemoetkoming bij vignet 'minderjarige slachtoffers'				1	. ^b	-.09
5. Erkenning in financiële tegemoetkoming bij vignet 'meerderjarige slachtoffers'					1	.39
6. Sociale wenselijkheid						1

Noot. * $p < .05$.

b. Kan niet berekend worden, omdat minstens één variabele constant is.

Algemene analyses

Vragenlijst 'Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden'

De 228 deelnemers die de vragenlijst 'Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden' hebben ingevuld, kenden een gemiddelde erkenning van 3.66 toe aan 22 items uit de bestaande

VCS-vragenlijst van Clements et al. (2006) betreffende slachtoffers. Dezelfde onderzoeksdeelnemers kenden een gemiddelde erkenning van 9.86 toe aan de 17 zelfgeconstrueerde items betreffende nabestaanden. Om deze gemiddelden met elkaar te vergelijken is een gepaarde t-toets uitgevoerd. Voorafgaand aan de gepaarde t-toets zijn de assumpties gecontroleerd; onafhankelijkheid, interval data, homogeniteit van varianties en normaliteit. Aan deze assumpties wordt voldaan. Uit de gepaarde t-toets blijkt dat het verschil in erkenning significant is ($t(227) = -13.94$, $p_{\text{eenzijdig}} < .001$). Volgens het huidige onderzoek wordt er dus significant meer erkenning gegeven aan nabestaanden van moordslachtoffers dan aan directe slachtoffers van misdrijven zelf.

Binnen de categorie ‘nabestaanden’ zijn de items ‘nabestaanden van vermoorde minderjarige slachtoffers’ en ‘nabestaanden van vermoorde meerderjarige slachtoffers’ uit de vragenlijst ‘Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden’ ook met elkaar vergeleken met behulp van een gepaarde t-toets. Wederom is voldaan aan de assumpties. Uit de gepaarde t-toets blijkt dat de items ‘nabestaanden van minderjarige slachtoffers’ ($M = 1.07$; $SD = .78$) en ‘nabestaanden van meerderjarige slachtoffers’ ($M = .58$; $SD = .76$) significant verschillen ($t(227) = -10.24$, $p_{\text{eenzijdig}} < .001$). Volgens de data uit deze vragenlijst wordt er dus significant meer erkenning gegeven aan nabestaanden van minderjarige slachtoffers dan aan nabestaanden van meerderjarige slachtoffers.

Vignetten

De tien stellingen bij het vignet ‘minderjarige slachtoffers’ zijn door middel van een ANOVA vergeleken met de tien stellingen bij het vignet ‘meerderjarige slachtoffers’. Voorafgaand aan de ANOVA zijn de assumpties gecontroleerd; normaliteit, homogeniteit, een

ratio/interval variabele en een aselechte steekproef. Aan deze assumpties wordt voldaan. Uit de ANOVA blijkt dat er - aan de hand van de tien stellingen bij de vignetten - geen significant verschil bestaat tussen erkenning voor nabestaanden van minderjarige of meerderjarige slachtoffers ($F(1, 36) = .36, p_{\text{eenzijdig}} = .28$).

De Shapiro-Wilk toets is uitgevoerd om te onderzoeken of de financiële schuifbalken bij de vignetten voldoen aan de eis van normaliteit. Uit deze toets blijkt dat zowel de financiële schuifbalk bij het vignet 'minderjarige slachtoffers' ($W = .83, p_{\text{eenzijdig}} < .05$) als het vignet 'meerderjarige slachtoffers' ($W = .80, p_{\text{eenzijdig}} < .05$) niet aan de eis van normaliteit voldoet. Met het oog op deze scheve verdeling en het beperkte aantal onderzoeksdeelnemers per groep (N=18 en N=20), werd de onderzoeksvraag getoetst met behulp van de Mann-Whitney toets. De antwoorden op de schuifbalk betreffende financiële tegemoetkoming worden m.b.v. deze toets vergeleken voor beide vignetten. Aan de assumpties wordt voldaan. Uit de Mann-Whitney toets blijkt dat het gemiddelde rangnummer voor minderjarigen 17.67 is, tegenover 19.33 bij meerderjarige slachtoffers. Nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers krijgen volgens de antwoorden op de financiële schuifbalk bij het vignet dus wat meer erkenning in de vorm van schadevergoeding dan nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers. Het verschil tussen de vignetten is echter niet significant ($U = 147.00, Z = -.49, p_{\text{eenzijdig}} = .31$).

Sociale wenselijkheid

De samenhang van erkenning met sociale wenselijkheid wordt met behulp van een ANCOVA geanalyseerd over de stellingen bij de vignetten. Een dergelijke analyse was niet mogelijk over de financiële tegemoetkoming omdat deze variabele niet normaal is verdeeld. Voorafgaand aan de ANCOVA zijn de assumpties gecontroleerd; normaliteit, outliers, lineariteit,

homogeniteit van regressielijnen en homogeniteit van varianties. Aan deze assumpties is voldaan. Uit de ANCOVA blijkt dat de invloed van de covariaat 'sociale wenselijkheid' niet significant is ($F(1, 35) = .10, p_{\text{eenzijdig}} = .38$).

Discussie

Bevindingen

De onderzoeksvraag die in het huidige onderzoek centraal staat, luidt: 'In hoeverre krijgen nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers een hogere mate van erkenning van de Nederlandse samenleving dan nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers?' Aan de hand van deze onderzoeksvraag is de nulhypothese (H_0) opgesteld: 'Er wordt door de Nederlandse samenleving niet meer erkenning gegeven aan nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers dan aan nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers'. De bijbehorende alternatieve hypothese (H_1) betrof: 'Er wordt door de Nederlandse samenleving meer erkenning gegeven aan nabestaanden van minderjarige moordslachtoffers dan aan nabestaanden van meerderjarige moordslachtoffers'. Na het verzamelen van de data middels een gemakssteekproef ($N=228$) en het uitvoeren van het onderzoek, zijn deze gestelde hypothesen gedeeltelijk bevestigd. In zijn algemeenheid volgt uit het onderzoek dat nabestaanden meer erkenning krijgen dan slachtoffers. Als er wordt gekeken naar de invloed van de leeftijd van het slachtoffer op de kwalificatie van een 'ideale nabestaande', geeft de within-subjects vergelijking aan dat mensen inderdaad geneigd zijn om nabestaanden van minderjarige slachtoffers meer erkenning te geven dan nabestaanden van meerderjarige slachtoffers. De resultaten van de between-subjects vergelijking, in de vorm van het vignettenonderzoek, bevestigden deze bevinding echter niet. Gelet op het doel van deze studie, het nastreven van rechtsgelijkheid en rechtszekerheid voor nabestaanden in de rechtszaal, zijn dit interessante resultaten.

Aansluiting op de huidige literatuur

De resultaten van de within-subjects vergelijking bevestigen dat de leeftijd van het slachtoffer invloed heeft op de mate van erkenning voor diens nabestaanden. Een mogelijke verklaring voor de verhoogde mate van erkenning schuilt in het feit dat minderjarige slachtoffers als ‘zwak’ en ‘kwetsbaar’ worden gezien (Christie et al., 1996). Dit valt ook te herleiden uit het gegeven dat minderjarige slachtoffers in hogere mate beschermd in het rechtsproces (artikel 10 Besluit slachtoffers van strafbare feiten). ‘Zwakke’ en ‘kwetsbare’ slachtoffers, waaronder minderjarige slachtoffers, worden door professionele partijen extra voorzichtig behandeld (artikel 25 van het bindende voorschrift ‘EU Richtlijn minimumnormen, 2012/29/EU’). Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat, naast de minderjarige slachtoffers zelf, ook de nabestaanden van desbetreffende slachtoffers een hogere mate van erkenning krijgen van de Nederlandse maatschappij.

De vraag rijst nu of de hogere mate van erkenning voor nabestaanden van minderjarige slachtoffers ook ertoe leidt dat aan desbetreffende nabestaanden meer smartengeld zou worden toegekend: in dat geval zou de rechtsgelijkheid voor nabestaanden namelijk in het geding komen. Nabestaanden zouden voor het verliezen van een dierbare onder soortgelijke omstandigheden immers een soortgelijke mate aan erkenning en smartengeld moeten ontvangen. Dit blijkt in de praktijk soms ingewikkeld. Een oorzaak hiervoor is het feit dat rechters het smartengeld blijkens art. 6:106 BW vast dienen te stellen ‘naar billijkheid’. Zij mogen daarbij ‘alle omstandigheden van het geval’ in acht nemen, zoals blijkt uit de Toelichting Meijers. De twee bepalingen ‘naar billijkheid’ en ‘alle omstandigheden van het geval’ creëren een grote beslissingsvrijheid voor de Nederlandse rechters, hetgeen soms kan leiden tot onaanvaardbare verschillen in soortgelijke gevallen (Jansen, 2019). Maar als het gaat over de ‘omstandigheden van het geval’, waarnaar de

rechter mag discrimineren voor de vaststelling van het smartengeld, valt de leeftijd van het slachtoffer hier dan ook onder?

Volgens de klassieke benadering wordt er bij de vaststelling van het smartengeld, als het gaat om de ‘omstandigheden van het geval’, wel degelijk gelet op de leeftijd van het slachtoffer (Verburg, 2009). In het onderzoek van Hebly (2019) wordt de vraag gesteld of dit geen ongerechtvaardigde leeftijdsdiscriminatie oplevert. Deze vraag wordt ontkennend beantwoord. Een jonger slachtoffer zou een hoger bedrag aan smartengeld toegekend krijgen, omdat een jong persoon langer moet leven met de immateriële schade. Of er ook een hogere mate van smartengeld wordt toegekend aan de nabestaanden van het jonge slachtoffer, bijvoorbeeld omdat zij het slachtoffer langer moeten missen, wordt in de huidige literatuur niet besproken.

In het huidige onderzoek is de financiële tegemoetkoming die een gemiddelde Nederlander toekent aan nabestaanden van minder- of meerderjarige slachtoffers wel getoetst. Uit de analyse van deze gegevens blijkt echter geen significant verschil. Hierbij zouden de methodologische beperkingen van het onderzoek een rol kunnen spelen. Ondanks het feit dat de toetsen bij de vignetten geen significant effect opleveren, kan de huidige studie de schaarse literatuur wat betreft nabestaanden goed aanvullen. Het is dan ook zaak om vervolgonderzoek te doen naar de rechtsgelijkheid tussen nabestaanden van slachtoffers, bijvoorbeeld als het gaat om het toekennen van smartengeld aan nabestaanden. Wanneer aan het licht komt dat vooroordelen en subjectieve belevingen daadwerkelijk de mate van erkenning en de vaststelling van het smartengeld beïnvloeden, zal het bewustzijn hiervan leiden tot een verhoogde rechtszekerheid en een geminimaliseerde secundaire victimisatie.

Methodologische kanttekeningen

Bij de interpretatie van de bovengenoemde bevindingen moet rekening worden gehouden met enkele methodologische beperkingen. Zo kan er worden opgemerkt dat er weinig eerder onderzoek beschikbaar was naar nabestaanden van minderjarige slachtoffers. Dit vermoeilijkt het literatuuronderzoek. Daarbij was de enquête erg lang. Hierdoor hebben veel onderzoeksdeelnemers de enquête niet afgemaakt, of zijn ze tussentijds gestopt. Dit betekent ook dat de vragen betreffende sociale wenselijkheid niet kunnen worden meegenomen bij de tussentijds gestopte deelnemers. De lage betrouwbaarheid van de vragenlijst waarmee de sociale wenselijkheid werd gemeten, zorgt ervoor dat de bevindingen waarbij de sociale wenselijkheid wel is meegenomen, überhaupt met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

De vragenlijst 'Erkenning voor slachtoffers en nabestaanden' is ingevuld door 228 representatieve onderzoeksdeelnemers, hetgeen zorgt voor een hoge generaliseerbaarheid van het significante effect. De interne en externe validiteit worden gewaarborgd. De resultaten van het vignettenonderzoek zijn echter mogelijk niet 100% betrouwbaar door het geringe aantal onderzoeksdeelnemers (N=20 en N=18). Door drie stellingen buiten beschouwing te laten, is de betrouwbaarheid al enorm toegenomen. Het vignet 'minderjarige slachtoffers' kampt echter nog steeds met een twijfelachtige betrouwbaarheid ($\alpha = .61$). Hierdoor is de generaliseerbaarheid laag. Vervolgonderzoek zal nodig zijn op grotere schaal.

Ook in de resultaten van de financiële tegemoetkoming bij het vignettenonderzoek zijn beperkingen gevonden. De voornaamste methodologische beperking betreft hier het feit dat er geen referentiepunt is opgenomen in de schuifbalk. De onderzoeksdeelnemers dienden aan te geven hoeveel financiële tegemoetkoming de nabestaande zou moeten ontvangen, zonder dat hij/zij enige context kreeg wat gemiddeld of gebruikelijk was. Zonder expertise op het gebied van smartengeld is deze schuifbalk waarschijnlijk redelijk willekeurig ingevuld. Dit had kunnen

worden voorkomen door een gemiddelde financiële tegemoetkoming voor een soortgelijk delict te benoemen. Eén en ander kan hebben bijgedragen aan de statistisch niet-significante resultaten van het vignettenonderzoek. Aan de betrouwbaarheid van de resultaten van de schuifbalken betreffende financiële tegemoetkoming wordt dan ook getwijfeld, gezien de genoemde beperkingen.

Implicaties

Doordat vooroordelen en subjectieve invloeden van rechters nog steeds een grote rol spelen bij het vaststellen van een smartengeldvergoeding, kan er sprake zijn van onaanvaardbare verschillen in soortgelijke gevallen. Wanneer hier geen verandering in komt, zullen meerdere nabestaanden oneerlijk worden behandeld. De resultaten uit dit onderzoek kunnen daarom een inspiratie zijn voor rechters, met als doel om zich bewust te worden van deze ongelijkheid. Momenteel wordt de smartengeldvergoeding slechts vastgesteld door een gering aantal soortgelijke gevallen die in de Smartengeldgids staan. In de toekomst kan er worden nagedacht over een wet waardoor de smartengeldvergoeding concreter kan worden vastgesteld. De rechtsgelijkheid voor nabestaanden kan dan optimaal worden gewaarborgd.

Vervolgonderzoek

Met de beperkingen van het huidige onderzoek in acht genomen, wordt geadviseerd om eventueel vervolgonderzoek uit te voeren met een grotere en meer representatieve steekproef. De betrouwbaarheid van het vignettenonderzoek zal dan aanzienlijk toenemen. Daarbij zou het onderzoek een hogere maatschappelijke relevantie verkrijgen, wanneer het onderzoek wordt uitgevoerd onder rechters en andere juridisch betrokken professionals in Nederland. Rechters hebben meer kennis en expertise op juridisch gebied en zullen daarom de schuifbalk betreffende financiële tegemoetkoming accurater kunnen beantwoorden. Daarbij is het in zijn algemeenheid

interessanter om te onderzoeken of rechters en juristen hun vooroordelen laten meewegen in de toekenning van smartengeld aan nabestaanden dan of willekeurige Nederlanders toegeven aan hun vooroordelen over nabestaanden, hetgeen is onderzocht met dit onderzoek. Wanneer het onderzoek wordt uitgevoerd onder rechters en juristen zullen de resultaten nog bruikbaar zijn in de praktijk.

Een ander verkennend onderzoek zou kunnen worden uitgevoerd naar de smartengeldvergoeding die minderjarige slachtoffers ontvangen, wanneer zij niet overlijden als gevolg van het delict, in vergelijking met die van meerderjarige slachtoffers. Specifiek kan dan worden gefocust op de invloed van ‘de duur van de nadelige gevolgen’ op deze vergoeding. Dit onderzoek is belangrijk, zodat rechters zich bewust kunnen worden van de onaanvaardbare verschillen wat betreft de vaststelling van smartengeld vergoedingen in soortgelijke gevallen.

Conclusie

Op grond van dit onderzoek kan worden geconcludeerd dat de vooroordelen van de Nederlandse maatschappij jegens nabestaanden van minderjarige-, dan wel meerderjarige slachtoffers resulteren in een ongelijke mate van erkenning voor beide groepen; nabestaanden van minderjarige slachtoffers lijken meer erkenning te krijgen. Men dient zich bewust te worden van deze vooroordelen, zodat soortgelijke gevallen in de toekomst een gelijke mate van erkenning krijgen en er geen onaanvaardbare verschillen meer voorkomen in de vaststelling van het smartengeld. Op deze manier kunnen de rechtsgelijkheid en rechtszekerheid worden gewaarborgd en de secundaire victimisatie geminimaliseerd.

Literatuurlijst

Artikel 10 Besluit slachtoffers van strafbare feiten. (2016, 24 augustus). Geraadpleegd van

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0038468/2021-07-01/0>

- Artikel 25 van het bindende voorschrift 'EU Richtlijn minimumnormen, 2012/29/EU'. (2017, 8 maart). Geraadpleegd van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0039339/2017-04-01/0>
- Becx, I., & Elbers, N. (2020). *Secundaire Victimisatie als Probleem. Herstelrecht als Oplossing?* Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving. https://nscr.nl/app/uploads/2020/10/Elbers-Becx-2020_Rapport-Secundaire-victimisatie-als-probleem-herstelrecht-als-oplossing_DEF.pdf
- Bosma, A., Mulder, E., & Pemberton, A. (2018). The Ideal Victim Through Other('s) Eyes. In M. Duggan (Ed.), *Revisiting the 'ideal victim': Developments in critical victimology* (1 ed., pp. 27-42) <https://doi.org/10.2307/j.ctv301ds5.10>
- Christie, N. (1986). The Ideal Victim. *From Crime Policy to Victim Policy*, 17–30. https://doi.org/10.1007/978-1-349-08305-3_2
- Clements, C. B., Brannen, D. N., Kirkley, S. M., Gordon, T. M., & Church, W. T. (2006). The measurement of concern about victims: Empathy, victim advocacy and the Victim Concern Scale (VCS). *Legal and Criminological Psychology*, 11(2), 283–295. <https://doi.org/10.1348/135532505x79573>
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349–354. <https://doi.org/10.1037/h0047358>
- Grootelaar, H. (2018). *Interacting with procedural justice in courts*. (ISBN 978-94-6182-876-7). [Proefschrift, Universiteit Utrecht]. <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/364150>

- Hebly, M. R. (2019). Begroting van immateriële schade: over de betekenis van de duur van het lijden bij blijvend en bij dodelijk letsel. *Tijdschrift voor vergoeding personenschade*, p. 201. <https://doi.org/10.5553/tvp/138820662019022002001>
- Home - Schadefonds Geweldsmisdrijven: Erkenning geeft kracht. (2022, 3 juni). Schadefonds Geweldsmisdrijven. Geraadpleegd op 16 juni 2022, van <https://www.schadefonds.nl>.
- Jansen, R. (2019). Verschillen bij Smartengeld. *Nederlands Juristenblad*.
<http://deeplinking.kluwer.nl/?param=00D25866&cpid=WKNL-LTR-Nav2>
- Kilpatrick, D. G., & Acierno, R. (2003). Mental Health Needs of Crime Victims: Epidemiology and Outcomes. *Journal of Traumatic Stress*, 119-132.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12699200/>
- Leferink, S. (2012). Slachtofferrechten. Doen ze recht aan slachtoffers? *Slachtofferhulp Nederland*. https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/2153/2524-volledige-tekst_tcm28-73835.pdf?sequence=2
- Miranda, A., Molina, B., & MacVane, S. (2003). Coping with the murder of a loved one: Counseling survivors of murder victims in groups. *The Journal for Specialists in Group Work*, 28(1), 48–63. <https://doi:10.1177/0193392202250078>
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory* (2nd ed.). McGraw-Hill College.
- Parappully, J., Rosenbaum, R., Van den Daele, L., & Nzewi, E. (2002). Thriving after Trauma: The Experience of Parents of Murdered Children. *Journal of Humanistic Psychology*, 42(1), 33–70. <https://doi.org/10.1177/0022167802421003>
- Regeling algemene informatievoorziening slachtoffers. (2017, 29 maart). Geraadpleegd van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0039405/2017-04-01>

Sondorp, J. E., & Hoogeveen, C. E. (2020). De Bescherming van Minderjarige Slachtoffers.

Implementatie van internationale voorschriften in nationale wet- en regelgeving in de praktijk, Den Haag: WODC 2020. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/2465>

Toelichting Meijers. Parlementaire Geschiedenis Boek 6, Afdeling 10 Wettelijke verplichtingen tot schadevergoeding, p. 377.

Verburg, G. M. J. (2009). *Vaststelling van Smartengeld*. Wolters Kluwer.

Wijers, M. & M. de Boer. (2010). Eén keer is genoeg: verkennend onderzoek naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces. Utrecht: Marjan Wijers research & consultancy. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/1732>

Zehr, H. (2015). *The Little Book of Restorative Justice*. Good Books.